

**АКТУАЛЬНІСТЬ ПОБУДОВИ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ СИСТЕМИ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ**

Братішко Ю.С., Посилкіна О.В.

Національний фармацевтичний університет,

м. Харків, Україна

Резюме. У статті висвітлені сучасні тенденції впровадження системи соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу. Доведена актуальність та переваги складання фармацевтичними підприємствами нефінансової звітності. Проведена діагностика рівня прозорості діяльності фармацевтичних компаній України.

Ключові слова: соціальна відповідальність, нефінансовий звіт, фармацевтичне підприємство.

Постановка проблеми. 21 січня 2014 року на відкритті щорічного засідання Всесвітнього економічного форуму у Давосі, Швейцарія були оприлюднені результати 17-того Щорічного опитування керівників найбільших компаній світу. Згідно проведеного дослідження, у міру помітних економічних покращень у світі, змінюється і бачення керівниками майбутнього економіки та головних питань, які їх хвилюють у цьому руслі.

Серед питань, що викликають найбільшу стурбованість респондентів – недостатній розвиток соціальної відповідальності бізнесу та низька активність підприємств у сфері складання нефінансової звітності (70 %) та недостатність кваліфікованих кадрів (63 %).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти управління соціальним розвитком фармацевтичних підприємств (ФП) висвітлені в роботах таких вітчизняних учених як: В. П. Черних, О. М. Гудзенко, В. А. Загорій, А. А. Котвицька, М. Зарічкова, Т. М. Краснянська, З. М. Мнушко, В.М. Толочко, А.С. Немченко, О.В. Посилкіна; Т.М. Пономаренко та ін. [3-12].

Інформаційною базою проведення дослідження є праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених з питань формування системи соціальної відповідальності соціального розвитку ФП; нормативно-правова база України; комплекс Міжнародних стандартів якості; офіційні статистичні дані Державного комітету статистики України; інформація зібрана авторами безпосередньо на ФП; періодичні наукові видання; ресурси мережі Internet.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Актуальність побудови сучасної системи корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) на ФП обумовлена високою залежністю кінцевих результатів діяльності ФП від рівня ефективності використання їхніх конкурентних переваг, які можуть бути сформовані за рахунок підвищення соціальної відповідальності та прозорості фармацевтичного бізнесу. Особливою соціальною значущістю фармацевтичної продукції для здоров'я та життєдіяльності населення і виконання конституційних гарантій щодо доступності лікарського забезпечення в Україні, з одного боку, а з іншого, для надання більш повного уявлення про сучасний стан впровадження на вітчизняних ФП засад соціальної відповідальності бізнесу було проведено узагальнення результатів дослідження щодо досвіду складання нефінансової звітності та прозорості діяльності фармацевтичних компаній.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є діагностика проблем, особливостей та переваг складання нефінансової звітності ФП для виявлення резервів підвищення прозорості їхньої діяльності та удосконалення системи КСВ.

Виклад основного матеріалу дослідження. 22 березня 2012 року відбулася прес-конференція з питань КСВ у фармацевтичній галузі України.

Представники центру «Розвиток КСВ», компанії «МОРІОН» і МБФ «Здоров'я українського народу» розпочали спільну реалізацію ініціативи з покращення КСВ фармацевтичних та медичних компаній України.

Під час прес-конференції презентовані результати оцінки сайтів 20 найбільших фармацевтичних компаній світу, визначено індекс прозорості

фармвиробників, названа кампанія — лідер КСВ фармсектора за даними проведеного моніторингу.

Міжнародні фармацевтичні компанії, представництва яких працюють в Україні, є визнаними лідерами в сфері КСВ. Зокрема, швейцарська компанія «Novartis» названа найбільш відповідальною компанією 2011 р. у фармацевтичному секторі за версією видання «Fortune».

Дацька компанія «Novo Nordisk» є лідером з підготовки КСВ-звітів. «Bayer», «Sanofi» та «GlaxoSmithKline» були включені до Індексу сталого розвитку Доу Джонса за 2011 р.

Як свідчить світова практика, Важливим кроком до формування ФП системи соціальної відповідальності є здійснення заходів зі складання нефінансової (соціальної) звітності та розкриття результатів діяльності у засобах масової інформації. Цей крок досить суттєво зміцнює імідж фармацевтичних компаній, підвищує їхню інвестиційну привабливість та свідчить про наміри створити підґрунтя для прозорості діяльності ФП. Для цього фармацевтичні компанії створюють спеціальні об'єднання, форуми та інформаційні портали. Так, учасниками першого незалежного фармацевтичного бізнес-порталу pharma.net.ua стали такі фармацевтичні компанії, як Корпорація «Артеріум», ПАТ НПС «Борщагівський ХФЗ», ФФ «Дарниця», ПАТ «Фармак», ТОВ «ФК «Здоров'я», ТОВ «Артур-К», ПрАТ «Індар», ПАТ «Київський вітамінний завод», Луганський ХФЗ.

До GMP – співтовариства (gmp-club.com) увійшли ПАТ «Фармак», ФФ «Дарниця», Корпорація «Артеріум», ТОВ «ФК «Здоров'я», ПрАТ «Індар» та ін.

Узагальнення результатів проведеного дослідження із залученням провідних експертів у галузі фармацевтичного менеджменту і КСВ дало можливість визначити наступні критерії відкритості діяльності фармацевтичних компаній (таблиця 1):

- наявність власного інтернет-сайту;
- розкриття інформації про місію підприємства;
- оприлюднення цілей діяльності компанії;
- наявність у вільному доступі фінансових звітів про діяльність підприємства;

Продовження таблиці 1

1									0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	
ПАТ НПЦ «Борщівський ХФЗ»												1								4	
Ф Ф «Дар- ниця»												1								2	
ТО В «ФК «Здо- ров'я»												1									
ПАТ «Київський вітамінний завод»																					
ТО В «Аргур- К»																					
Лу- ганський ХФЗ																					

- розкриття інформації про благодійність ФП та витрати на неї;
- наявність інформації про корпоративну соціальну відповідальність компанії;
- складання соціальної (нефінансової) звітності;
- участь у Глобальному договорі з соціальної відповідальності;
- наявність сертифіката GxP;
- наявність сертифіката ISO 9000;
- наявність сертифіката ISO 14000;
- наявність сертифіката SA 8000;
- наявність сертифіката OHSAS 18000;
- наявність сертифіката IMPAC 10000;
- впровадження системи TQM;
- наявність реалізованих соціальних програм розвитку;
- розкриття інформації про коло бізнес-партнерів;
- наявність розроблених документів, які підтверджують націленість діяльності на соціальну відповідальність.

У таблиці 1 надані результати дослідження сайтів декількох фармацевтичних компаній та інших інформаційних джерел стосовно розкриття інформації про їхню діяльність.

Таким чином, можна зазначити, що закритість інформації про діяльність фармацевтичних компаній є однією з найважливіших перешкод до побудови сучасної системи соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу.

Рішенням цієї важливої проблеми може стати впровадження на ФП інтегрованої моделі звітності компаній. Основними перевагами даної моделі є створення передумов для сталого розвитку. Сталий розвиток – це та концепція, яка є зрозумілою для фармацевтичного бізнесу і набуває все більш широкого поширення. Її основою слугують принципи інтегрованості економічних, соціальних та екологічних аспектів бізнесу поряд з введенням професійного управління взаємопов'язаними ризиками і можливостями. Передумовами для введення концепції сталого розвитку в Україні є імплементація вимог

міжнародних стандартів у нормативно-правову базу; прозорість інформації про діяльність компаній; створення міжфункціональних об'єднань на рівні компанії (бухгалтерія, фінанси, аудит) та ін.

У силу цього для оцінки минулих і поточних показників діяльності компанії та її сталого розвитку необхідна більш детальна інформація, ніж та, що відображається у фінансовій та статистичній звітності компаній.

Йдеться про підготовку інтегрованої звітності, яка є основою для розробки стратегії, планів та оцінки результатів діяльності компанії. 81% компаній підтверджують, що питання сталого розвитку стали частиною їх стратегії і дій. Впровадження на ФП системи інтегрованої звітності слід розглядати як інструмент постійного вдосконалення діяльності компаній, оскільки вона допомагатиме сфокусувати діяльність ФП на підвищенні їх стійкості. За результатами дослідження Центру Хозер (Hauser Center) для некомерційних організацій при Гарвардському університеті понад 3 тис. компаній в усьому світі публікують звіти про сталий соціально-економічний розвиток, тобто намагаються надавати інформацію стосовно різних сторін діяльності компаній.

Серед відомих зарубіжних фармацевтичних компаній, які приєдналися до такої ініціативи, можна назвати такі, як Johnson & Johnson, Novartis та Novo Nordisk.

До законодавчих актів та ініціатив зі сталого розвитку в Україні відносяться: Закони України «Про захист навколишнього середовища», «Про захист атмосфери», «Про екологічну експертизу», «Про відходи», «Про екологічний аудит», Політика сталого споживання і виробництва; Концепція національної стратегії корпоративної соціальної відповідальності в Україні до 2015 року.

Згідно з аналізом, проведеним міжнародною консалтинговою компанією «Accenture», основні причини залучення компаній до діяльності зі сталого розвитку – це бренд, довіра і репутація.

Інші причини – можливість зменшення витрат і зростання прибутку (44%); особиста мотивація (42%); вимоги споживачів і клієнтів (39%); залучення співробітників та їх утримання (31%).

Основними перевагами застосування інтегрованої звітності є: високий рівень довіри у відносинах з основними зацікавленими особами (інвесторами, працівниками; зниження ризиків для репутації; більш низька вартість капіталу і легкість його залучення; отримання інформації, що характеризує зв'язки між стратегією, корпоративним управлінням, фінансовими результатами компанії і економічним середовищем; підвищення ефективності інвестиційних рішень; ефективна дивідендна політика; стимулювання інвестицій, необхідних для вирішення таких проблем, як енергетична безпека, зміна клімату; спільна розробка вимог до звітності; підвищення прозорості діяльності учасників ринку; посилення відповідальності за використання природного та соціального капіталів; доступ до більшого обсягу інформації для прийняття рішень; узгодженість інтересів груп зацікавлених осіб; розуміння впливу діяльності компанії на зацікавлених осіб; інтеграція екологічних та соціальних питань з фінансовими питаннями; внесок працівників у створення і підтримку компанією її цінностей; незалежна перевірка звітів про сталий розвиток; нові методи, стандарти і процедури перевірки звітності.

Нефінансова звітність дає фармацевтичним компаніям можливість отримувати конкретні вигоди у формі зростання продуктивності праці, скорочення обсягу споживання енергії та води, зниження відсоткових ставок за кредитами. 24% керівників компаній, досліджених The Economist Intelligence Group в 2010 р., відзначили наявність сильного зв'язку фінансових результатів з дотриманням принципів сталого економічного, соціального та екологічного розвитку.

Як показує дослідження, проведене фахівцями Глобальної ініціативи зі звітності (GRI), 82% представників американських і 66% представників європейських компаній вважають, що прозорість інформації впливає на корпоративну репутацію, а отже на відносини з партнерами, клієнтами,

суб'єктами ринкової інфраструктури, державними органами та ін., що в багатьом обумовлює прихильність з боку споживачів і в підсумку – збільшує конкурентоспроможність компаній та зміцнює ринкові позиції ФП.

Висновки та перспективи подальших розвідок

1. Доведено, що в менеджменті фармацевтичної галузі існує низка проблем, які потребують негайного вирішення. Зокрема, серйозною проблемою залишається недостатня прозорість діяльності суб'єктів фармацевтичної галузі, що суперечить сучасним вимогам щодо соціальної відповідальності бізнесу.

2. Проведені дослідження показали, що на теперішній час відчувається гостра проблема щодо необхідності створення на ФП системи інтегрованої звітності, яка б відбивала не тільки техніко-економічні та фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання, а й втілювала б важливі аспекти екологічної та соціальної діяльності.

3. Проаналізовані переваги складання нефінансової звітності у фармації, які є передумовою побудови на ФП цілісної ефективної системи КСВ.

Список використаних джерел інформації:

1. Проект Стратегії розвитку фармацевтичної промисловості України на 2010-2020 рр. (Бібліотека офіційних видань).
2. Проект програми «Про сучасний стан та перспективи розвитку фармацевтичної галузі України». (Бібліотека офіційних видань).
3. Загорій В. А. Науково-теоретичні обґрунтування та практичні заходи щодо підвищення ефективності використання кадрового потенціалу фармацевтичних підприємств : метод. рек. / В. А. Загорій, О. А. Носенко. – К., 2006. – 30 с.
4. Краснянська Т. М. Ретроспективний аналіз та сучасний стан кадрового забезпечення фармацевтичної галузі України / Т. М. Краснянська // Фармац. журн. – 2005. – № 4. – С. 5–9.
5. Мнушко З. М. Комплексная оценка персонала в целях эффективной работы фармацевтических организаций / З. М. Мнушко, Н. Н. Скрылева, И. Л. Оккерт // Провизор. – 2008. – №8. – С. 4 – 10.

6. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підручник / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін. – Х.: ІНЖЕК, 2005. – 396 с.
7. Належна виробнича практика лікарських засобів / під ред. Н. А. Ляпунова, В. А. Загорія, В. П. Георгіївського, Е. П. Безуглої. – К.:МОРИОН, 1999. – С. 56.
8. Носенко О. А. Аналіз чинників, що впливають на ситуацію у трудових колективах підприємств фармацевтичної галузі / О. А. Носенко // Створення, виробництво, стандартизація, фармакоекономічні дослідження лікарських засобів та біологічно активних добавок : матеріали наук.-практ. конф., 12-13 жовт. 2006. – Х.: НФаУ, 2006. – С.301.
9. Пономаренко Т. М. Формування кадрового потенціалу належного освітянського, професійного та кваліфікаційного рівня відповідно до вимог GMP. Повідомлення I / Т. М. Пономаренко // Фармац. журн. – 2004. – № 4. – С.25-29.
- 10.Посилкіна О.В., Доровський О.В., Братішко Ю.С., Сидоренко М.І. Управління трудовим потенціалом фармацевтичних підприємств в умовах менеджменту якості: Монографія / О.В.Посилкіна, О.В.Доровський, Ю.С.Братішко, М.І.Сидоренко; За ред. проф. О.В. Посилкіної. – Х.: Вид-во НФаУ, 2010. – 422 с.
- 11.Посилкіна О. В. Роль корпоративної культури в управлінні трудовим потенціалом фармацевтичних підприємств / О. В. Посилкіна, Ю. С. Братішко, О. А. Яремчук // Фармацевтичний часопис. – 2008. – №1(5). – С. 22 – 25.
- 12.Управління фармацією: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Толочко, І. В. Міщенко, Д. Л. Великий та ін.; за ред. В. М. Толочка. – Х.: НФаУ, 2004. – 388 с.
- 13.ISO Advisory Group on Social Responsibility. Working Report on Social Responsibility. – 2004. – April 30. – 90 p.
- 14.OHSAS 18001 (Occupational Health and Safety Management Systems) – міжнародний стандарт по разработке систем управления охраной здоровья и безопасностью персонала.
- 15.SA 8000 (Social Accountability 8000) (Социальная ответственность 8000) – стандарт для оценки социальных аспектов систем управления.
16. Керівництво по звітності у сфері сталого розвитку [версія G3.1]. - 2011
17. Офіційний сайт The Economist Intelligence Group

Резюме. В статье освещены современные тенденции внедрения системы социальной ответственности фармацевтического бизнеса. Доказана актуальность и преимущества сборки фармацевтическими предприятиями нефинансовой отчетности. Проведена диагностика уровня прозрачности деятельности фармацевтических компаний Украины.

Ключевые слова: социальная ответственность, нефинансовый отчет, фармацевтическое предприятие.

Summary. The article highlights the current trends of social responsibility implementation of a pharmaceutical business. The urgency and the advantages of compiling pharmaceutical enterprises of non-financial reporting are proving. An diagnosis of transparency is carry out in the pharmaceutical companies in Ukraine.

Keywords: social responsibility, non-financial report, pharmaceutical company.